

УДК 81'272:808.53(410+477)

Зернецький П. В., Рябоконт Г. Л.

АКСІОЛОГІЯ РЕГУЛЯТИВІВ МОВЛЕННЯ В ДИСКУРСІ БРИТАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТІВ

Статтю присвячено контрастивному аналізу аксіологічних особливостей регулятивів мовлення у дискурсах Палати Громад парламенту Великої Британії та Верховної Ради України відповідно. Під регулятивами мовлення автори розуміють засоби фатичної метакомунікації, спрямовані на встановлення, підтримання та розірвання мовленнєвого контакту. Універсальність функції регулятивів мовленнєвого спілкування створює об'єктивну базу для прагмалінгвістичного опису зазначених мовленнєвих явищ і дає уявлення про стадію розвитку парламентського мовлення тієї чи іншої країни.

Ключові слова: дискурс парламентських дебатів, регулятиви мовлення, фатична метакомунікація, встановлення, підтримання та розірвання мовленнєвого контакту.

Постановка проблеми. Вивчення мовленнєвого спілкування у всіх сферах людського життя становить значний інтерес для сучасної лінгвістичної науки. На сьогоднішній день набуває все більшої актуальності дослідження мовленнєвої діяльності в сфері політики, що становить царину політичного дискурсу. Усталені традиції спілкування у законодавчих зібраннях різних країн значною мірою обумовлюються історичними передумовами та реаліями розвитку тієї чи іншої держави. У Великій Британії, як країні з усталеними традиціями демократії, виступи в парламенті за соціолінгвальною жанровою та стилістичною тональністю можна розглядати як окремий різновид публічного мовлення. Загалом дискурс парламентських дебатів демократичних країн є полемічним; він відрізняється характерною аргументаційно риторичною організацією, в ньому наявна яскраво виражена фракційна боротьба, що зумовлює спорідненість парламентських дискурсів з публіцистичним мовленням.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Окремі сторони функціонування сучасного британського парламентського дискурсу були описані у публікаціях О. В. Зернецької [6–8] та П. В. Зернецького [7], де проводився аналіз стильових особливостей та риторичної організації британського парламентського дискурсу та Г. Л. Рябоконт, що описували широкий спектр лінгвопрагматичних, аргументаційних та комунікаційно-стильових особливостей дискурсу парламенту Великої Британії. Зокрема кандидатське дисертаційне дослідження Г. Л. Рябоконт присвячене дискурсивним особливостям інтернет-публікацій дебатів британського парламенту [10]. В різні роки проблемі політичного дискурсу також були присвячені роботи І. Ухвано-

вої-Шмигової [9], Д. Яковлева [11], Д. Дуцик [4], Г. Жуковець [5], Ю. Ганжурова [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча компаративний аналіз посідає чільне місце в системі лінгвістичних досліджень, контрастивні дослідження регулятивів мовлення саме у співставленні засобів фатичної метакомунікації британського та українського парламентських дискурсів не проводилися, що обумовлює новизну цього дослідження.

Метою цієї статті є визначення та опис регулятивів мовлення, спрямованих на встановлення, підтримання та розірвання мовленнєвого контакту, що вживаються у британському та українському парламентських дискурсах шляхом аналізу суцільної вибірки інтернет-публікацій та відеозаписів на ресурсі Youtube дебатів парламенту Великої Британії та Верховної Ради України відповідно.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення засобів регуляції мовленнєвої діяльності, в даному випадку, засобів встановлення, підтримання та розірвання мовленнєвого контакту, у політичних дискурсах Великої Британії та України, що є одним з центральних завдань прагмалінгвістичного опису в контрастивній типології. Подібне дослідження, що наводить опис зразків британського парламентського дискурсу, слугуватиме для становлення відповідних засад українського політичного мовлення.

Виклад основного матеріалу. У багатьох країнах основним законодавчим органом, що визначає політичну діяльність держави, виступає парламент. Парламент (від стар. франц. *Parlement*; лат. *parliamentum*), є також споконвічним законодавчим зібранням Англії, Шотландії,

Ірландії та, відповідно, Великої Британії й Об'єднаного Королівства. Сучасний британський парламент утворився протягом правління Едварда I (1272–1307) від злиття двох англійських урядових інституцій. Одна з них, колись іменована колоквиумом, була місцем зустрічі Магнум Консиліум, або Великої Ради, що включала світських і духовних магнатів, покликаних вирішувати разом з королем питання його правління. На початку XIV ст. зародилася практика проведення дебатів між духовними та світськими лордами в одному приміщенні, або «палаті», а між рицарями та міщанами в іншій. Насправді існувало, й зараз існує три палати: король і його рада, лорди духовні та світські й Громади. У 17 ст. Роберт Волпол, лідер Вігів з Палати громад та член кабінету, став реальним лідером парламенту, дійсним прем'єр-міністром. Він започаткував принцип, за яким кабінет мав діяти як політична установа. Пізніше, а саме після 1830 року, партійна система стала непохитною, і всі члени парламенту почали використовувати партійні ярлики. Монархи втратили реальну політичну силу, так само, як і Палата лордів, чия влада була применшена в кінці XIX — на початку XX ст.

За парламентським актом від 10 серпня 1911 року Палату лордів було позбавлено абсолютної влади на накладання вето. Такий акт був запропонований Ліберальною партією Палати громад. Підпорядкування Палати лордів до Палати громад за парламентським актом 1911 року розглядається як ще один крок поступової демократизації британської Конституції і суспільства в цілому.

Парламентська процедура, або правила порядку, є загально прийнятими правилами, прецедентами та практиками зазвичай використовуваними для управління зібраннями. Такі правила направлені на підтримання етикету, впровадження волі більшості, збереження прав меншості та для здійснення ділових процедур зібрання [12, 161].

Правила порядку започаткувалися ще в перших британських парламентах. У 1562–66 рр. були написані перші офіційні правила процедури у Палаті громад, а в 1689 р. виданий *Lex Parliamentaria* — кишеньковий довідник для членів парламенту, який містив багато відомих прецедентів. Деякі пункти були запозичені з Вісника Палати громад (*Journal of the House of Commons*), наприклад: кожне питання мало обговорюватися в окремий проміжок часу (затверджено в 1581 р.); голова завжди мав запитувати, чи бажає хтось проголосувати проти обговорюваного питання (1604); під час обговорень парламентарі мали уникати з'ясування особистих стосунків та проявів неетикетної поведінки

(1604) — «Хай хто не погоджується з обговорюваним питанням, але має підкоритися Спікеру... Не можна вживати образливих або нецензурних слів»; дебати мали вестися в межах обговорюваного питання (1610) — «Якщо промова парламентаря видається недоречною, з гнівними та образливими висловлюваннями, Спікер має право зупинити такого мовця».

Таким чином, аксіологічні вимоги до дискурсу в законодавчому зібранні Великої Британії формувалися тривалий час і сучасні парламентарі продовжують сповідувати ці усталені традиції. Зокрема, це виражається в загальноприйнятих формах звертання: *my honored Friend* (англ. мій вельмишановний друже), *my right honored Gentleman* (англ. мій вельмишановний джентльмен), *my honored Lady* (англ. моя вельмишановна леді), *my learnt Friend* (англ. мій обізнаний друже). Вельми специфічною рисою британського парламентського дискурсу є висловлення думки у формі запитального речення, що диктується традиційними вимогами ввічливості.

Приклади 1 і 2 ілюструють встановлення мовленнєвого контакту у новій мовленнєвій взаємодії саме шляхом висловлення прохання у формі запитального речення:

(1) **Mr Robert Buckland (South Swindon) (Con):** *Will my right hon. Friend come and visit Swindon...?*

(<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/201213/cmhansrd/cm121113/debtext/121113-0001.htm#12111384000006>) (англ. «Чи приїде мій вельмишановний друг відвідати Свіндон...?»)

(2) **Bob Stewart (Beckenham) (Con):** *Will the Minister give the House his opinion...?*

(<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/201213/cmhansrd/cm121030/debtext/121030-0001.htm#12103035000009>) (англ. «Чи висловить Міністр Палаті свою думку...?»)

Ще однією ілюстрацією підвищення ступеня ввічливості, наведеною у прикладі 3, є вживання майбутнього часу:

(3) **Steve Brine:** *The Minister will know that members of the Justice Committee were told on a recent visit to YO1 Hindley that breaches frequently occur when young people are released from custody and return to their community* (англ. «Міністр має знати, що Комітет у справах законності був попереджений, що правопорушення часто трапляються, коли молоді люди звільняються з-під варти і повертаються додому»)

Засобом підтримання мовленнєвого контакту зазвичай слугують констативи, (прикладі 4, 5 та 6), що засвідчують підтримку мовця у

його висловлюванні, причому вживання майбутнього часу у прикладі 4 знову покликане підвищити ступінь ввічливості, або перформативи (прикладі 4, 7, 8):

(4) **Chris Grayling:** *I was not aware that I was accountable to the House for Opposition roles, but I will say again to the right hon. Gentleman that I voted for the law as it stands and I stand by that decision* (англ. «Я не думав, що Палата вважає мене представником опозиції, але я знову скажу вельмишановному джентльмену, що я голосував за закон як він є і я відповідаю за своє рішення»)

(5) **Jeremy Wright:** *The hon. Lady is right that it is an increasing problem* (англ. «Вельмишановна леді має рацію в тому, що ця проблема зростає»)

(6) **Mr Hague:** *My hon. Friend is absolutely right* (англ. «Мій вельмишановний друг беззаперечно має рацію»)

(<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm121030/debtext/121030-0001.htm#1210303500009>)

(7) **Paul Goggins:** *I warmly welcome the Minister to his new and important responsibilities* (англ. «Я щиро вітаю Міністра з його новим і важливим призначенням»)

(<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm121030/debtext/121030-0001.htm#1210303500009>)

(8) **Mark Simmonds:** *I am grateful to my hon. Friend for his comments* (англ. «Я щиро вдячний вельмишановному другові за його коментарі»)

Розірвання мовленнєвого контакту, згідно з жанровими особливостями дискурсу парламентських дебатів, здійснюється шляхом обов'язкової подяки за надану інформацію:

(9) **Mark Simmonds:** *I am grateful to the hon. Lady for raising this issue.* (англ. «Я вдячний вельмишановній леді за те, що вона підняла це питання»)

(10) **Jane Ellison:** *I thank the Foreign Secretary for that reply* (англ. «Дякую секретареві за надану відповідь»)

(<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm121030/debtext/121030-0001.htm#1210303500009>)

Як видно з наведених прикладів, дискурс британських парламентських дебатів характеризується високим ступенем не лише ритуалізованості, а й полемічності. Крім того, факт трансляції парламентських дебатів через Інтернет у формі щоденних стенографічних звітів обумовлює високий ступінь зворотного зв'язку з громадськістю.

Специфіка сучасного парламентського мовлення та жанрові особливості парламентських дебатів в Україні також значною мірою визначені історичними особливостями розвитку та становлення нашої державності. Природно, що в різні періоди часу на українських землях мали місце ті чи інші органи громадського управління, зокрема, давньоруські віча — всенародні збори середньовічної громади чи міста. У XV столітті, у литовсько-польську добу, на українських землях з'явилася практика проведення зібрань шляхти — сеймів. Сейми мали декілька рівнів — від земського до загальнонаціонального Вального сейму. У XVI столітті, під впливом традицій шляхетського сейму та елементів староруського віча, в Україні оформилася традиція проведення козацьких рад. До початку XVII століття у Війську Запорозькому загальновійськова рада була головним органом влади серед козаків. Поряд з нею існували старшинська рада, в проведенні якої брала участь лише козацька верхівка, а також чорна рада, до участі якої окрім козаків залучали чернь — простолюдинів [2]. Втім, ці утворення не можна вважати аналогами українського парламенту, оскільки вони були характерні лише на певній місцевості та в певний проміжок часу.

Так само, попередником нинішньої Верховної Ради України, на нашу думку, хоча б у соціолінгвальному аспекті, не можна вважати Центральну Раду Української Народної Республіки, яка розпочала спробу розбудову української державності.

Безпосереднім конституційним попередником Верховної Ради України була Верховна Рада Української радянської соціалістичної республіки. Вона обиралася громадянами республіки на основі загального, рівного і прямого права. Проте самі вибори жорстко контролювалися Комуністичною партією України. За всю історію Рада скликала 11 разів. Кількість депутатів становила 650 осіб, а після 1989 року була скорочена до 450. Термін повноважень був 4 роки. Від 60% до 70% складу парламенту становили комуністи. Нинішня Верховна Рада України стала правонаступницею Верховної Ради УРСР після проголошення незалежності України у 1991 р.

У зв'язку з тим, що український народ не мав власної розвиненої державності до 1991 року, вищезгадані зачатки парламентаризму не отримали подальшого розвитку, а дискурс Верховної Ради за радянських часів більш тяжів до тоталітарного. Отже, історія парламентаризму на території України не була послідовною, кожен наступний етап не мав правонаступництва і спадкоємності від попереднього. Нинішній парламент є спадком та наступником Верховної Ради УРСР, а отже відліком історії парламентаризму в Україні можна вважати заснування цієї

інституції влади. Це у великій мірі зумовлює той факт, що традиції українського парламентаризму й притаманного йому мовлення знаходяться ще на стадії становлення.

Дискурс української Верховної Ради навіть після двох десятиліть незалежності багато в чому наслідує заформалізований стиль радянських часів. Для нього характерна відсутність реально обговорення, низька частка конструктивної критики. Прийняття рішень часто обумовлюється не реальною дискусією, а елементарною більшістю голосів, яка була сформована авторами законопроекту ще до винесення закону на голосування. Позиція фракції зобов'язує її членів підтримувати єдину точку зору, що позбавляє їх можливості самостійно приймати рішення.

Елементи аргументаційного дискурсу присутні переважно на рівні комітетів, а пересічні громадяни ознайомлюються з результатами обговорень у новинах телевізійного парламентського каналу «Рада» або на сайті українського парламенту, де публікуються звіти про прийняття законопроектів. Реальна дискусія в українській політичній сфері йде поза парламентською залом, на телебаченні у вигляді ток-шоу, передвиборчих дебатів або у прямих ефірах радіостанцій. У сесійній залі часто проходять лише формалізовані виступи та звучать популістські заяви. Головною метою українського політичного дискурсу, на відміну від британського парламенту, є не переконання опонентів і доведення істини, а переважно схвалення потенційних виборців на свій бік, отримавши таким чином, політичні дивіденди.

Аналізуючи засоби фатичної метакомунікації, тобто встановлення, підтримання та розірвання мовленнєвого контакту, розглянемо виступи політичних діячів України, що є доступні на відеохостингу Youtube. Встановлення мовного контакту в парламентських дебатах України є номінальним, і сигналом до цього є проголошення посади й регалій мовця:

(11) Виступ Дмитришина В. І., голови профспілки працівників нафтогазової галузі у Верховній Раді України 12.01.2011 р.

Головуючий М. Томенко: Слово надається голові профспілки працівників нафтогазової галузі України Дмитришину Володимирі Степановичу.

Дмитришин: Зразу хотів би наголосити, що моє батька звали Іван, а не Степан.

Головуючий: Претензії до комітету, усна догана їм поки що.

Дана репліка Головуючого сигналізує про завершення мовленнєвого контакту з його сторони й передачі слова мовцю. Традиційним засобом встановлення мовленнєвого контакту з боку мовця є звертання:

Дмитришин: Шановний Голово, шановні учасники парламентських слухань!

(<http://www.youtube.com/watch?v=WcYBEs1mIMw>)

Виступ являє собою заздалегідь підготовану доповідь, під час якої немає потреби підтримання мовленнєвого контакту.

(12) Виступ Симоненка П. М. у Верховній Раді України 4.10.2011 р.: *Шановні громадяни України!*

(<http://www.youtube.com/watch?v=MXEuvAC19aE>)

Вживаючи таке звертання, в даному випадку мовець наголошує на тому, що його промова звернена на електорат, що підтверджує факт деякої відстороненості мовців від парламентської дискусії. Як і попередній приклад, виступ П. Симоненка є підготованою доповіддю, що не вимагає вживання регулятивів, спрямованих на підтримання мовленнєвого контакту.

(13) Виступ Міністра оборони України Д. Саламатіна під час парламентських слухань на тему «Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України» 23.05.2012 р.: *Уважаемые присутствующие, уважаемый председательствующий! Что я хочу Вам сказать, уважаемые. Очень много сейчас говорится о том, как идёт реформа: так ли она идёт, или не так, идёт ли вообще, или не идёт вообще...*

(http://www.youtube.com/watch?v=YjF_2Rgqk4E)

Дещо іншою за жанром є промова Д. Саламатіна, під час якої він намагається підтримувати ефект живої комунікації. Встановлення мовленнєвого контакту також здійснюється шляхом звертання й серії риторичних запитань. Взагалі, мова Д. Саламатіна відрізняється великою кількістю риторичних запитань, що слугують засобом підтримання контакту з аудиторією під час виступу. Крім того, виступ Д. Саламатіна російською мовою свідчить про те, що є прецеденти невикористання державної української мови в парламенті.

Саме питання ідеологічного і політичного змісту (наприклад, питання мовної політики, базування Чорноморського флоту Російської Федерації, Харківські угоди, голодомор, політичні репресії) найчастіше призводять до нерегламентованої поведінки, що виражається в безцеремонному перебиванні мовця, бійках, блокуванні трибуни і т. ін. Сам факт виникнення бійки свідчить про відсутність у сторін логічних доказів на захист обстоюваної точки зору та нездатність почути адресата і досягти консенсусу [1]. На жаль, це демонструє недостатність культури аргументації в українському парламентському мовленні.

Оскільки Україна розбудовує парламент на демократичних засадах, особливо важливим є запозичувати досвід у держав, що мають розвинені демократичні інститути суспільства. В Україні триває і підходить до завершення адміністративна реформа (розпочата 9 грудня 2010 р.); розпочинається завершальна фаза її реалізації — на місцевому рівні. Роль українського парламенту стає дедалі більш провідною у неухильному підвищенні культури політичного мовлення й виробленні її жанрових та стилевих стандартів.

Висновки. Культура й традиції парламентського мовлення Великої Британії та України обумовлені особливостями їх історичного розвитку. Історія британського парламенту нараховує декілька століть, вона еволюціонувала й вдосконалювалась. Зачатки ж українського парламентаризму, що виникали в різні роки (віча, козацькі ради, сейми), не отримували прямого правонаступництва і, відповідно, не еволюціонували, що, на нашу думку, й зумовлює певну невідповідність українського парламентського дискурсу загальноприйнятими стандартами публічного мовлення. Втім очевидно, що подальший розвиток державності матиме позитивний вплив також і на вироблення жанрово-стильових особливостей виступів в українському парламенті.

Зіставляючи парламентські традиції України та Великої Британії можна зробити висновок про значні розбіжності не лише щодо специфіки

обговорень, а й фатичних засобів метакомунікації, направлених на встановлення, підтримання та розірвання мовленнєвого контакту. Це обумовлено сукупністю факторів, поміж з яких є процедурні розбіжності у веденні парламентських засідань у Великій Британії, де дискурс орієнтується навколо переконання опонентів у правильності певної точки зору, в той час як в українському парламенті дискурс спрямований на досягнення консенсусу серед парламентарів практикується не вельми широко, виступи в цілому направлені на прихилання аудиторії потенційного електорату та на виправдання заздалегідь прийнятих рішень, що обумовлює низький рівень зворотної комунікації.

Досліджуючи структуру британського парламентського мовлення, можна твердити, що регулятиви є досить різноманітними, в той же час вони відповідають вимогам ритуалізованого мовлення, що традиційно практикується в законодавчому зібранні Великої Британії. Серед них можна виділити традиційне звертання «*My honored...*», та обов'язкова подяка за надану відповідь. Аналогічні засоби українського парламентського дискурсу не є вельми різноманітними — це, як правило, загальноприйняте звертання «*Шановні...*» Засоби ж підтримання мовленнєвого контакту не є ритуалізованими, як у британському політичному мовленні, що обумовлює їх значні жанрові й стилістичні відмінності.

1. Бійки у Верховній Раді [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=hxVoREn5fSQ&feature=related>
2. Верховна Рада України // Вікіпедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%C2%E5%F0%F5%EE%E2%ED%E0_%D0%E0%E4%E0_%D3%EA%F0%E0%BF%ED%E8
3. Ганжуров Ю. С. Парламент України в політичній комунікації: політологічний аналіз : автореф. дис. на здобуття ступеня доктора політ. наук : спец. 23.00.02 / Ю. С. Ганжуров. — К. : Інститут політичних і економічних досліджень ім. І. Кураса, 2007. — 34 с.
4. Дуцик Д. Р. Роль засобів масової інформації у забезпеченні політичних прав та свобод громадян у демократичному суспільстві : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Д. Р. Дуцик. — К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2004. — 19 с.
5. Жуковець Г. Л. Маніфести лейбористської партії Великої Британії як різновид політичного тексту (на матеріалі маніфестів 1995, 1970 та 1997 років) / Г. Л. Жуковець // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. — К. : Київський університет ім. Тараса Шевченка, 1999. — С. 113–125.
6. Зернецька О. В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О. В. Зернецька. — К. : Освіта, 1999. — С. 145–196.
7. Зернецька О. В. «Чи прийме палата нашу подяку?..». Дещо про мовний вишкіл британських парламентаріїв / О. В. Зернецька, П. В. Зернецький // Віче. — 2004. — № 9. — С. 73–74.
8. Зернецька О. В. PR-маніпуляційний вплив. Комунікативна теорія і практика / О. В. Зернецька, П. В. Зернецький // Політичний менеджмент. — 2003. — № 3. — С. 101–113.
9. Методология исследований политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов / под общ. Ред. И. Ф. Ухвановой-Шмыговой. — Минск : БГУ, 2002. — Вып. 3. — 358 с.
10. Рябоконт Г. Л. Дискурсивні особливості інтернет-публікацій дебатів британського парламенту : дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Г. Л. Рябоконт. — Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2005. — 276 с.
11. Яковлев Д. В. Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності : дис. на здобуття ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / Д. В. Яковлев. — Одеса : Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечнікова, 2003. — 192 с.
12. Parliament // Britannica. — Chicago : London : Toronto : Geneva : Encyclopaedia Britannic, inc., 1963. — V. 17. — P. 161.

Pavlo Zernecjkyj, Ganna Rjabokon

AXIOLOGY OF SPEECH REGULATIVES IN THE DISCOURSE OF BRITISH AND UKRAINIAN PARLIAMENTS

The article deals with contrastive analysis of axiological speech regulatives in the discourses of the House of Commons of the British Parliament and Ukrainian Verkhovna Rada respectively. Under the speech regulative the authors imply the means of fative metacommunication directed at establishing, maintaining, and disconnecting the speech contact. Universal functions of speech regulative creates an objective basis for the description of mentioned speech phenomena and gives idea about the stage of development of parliamentary speech in different countries.

Key words: discourse of parliamentary debates, regulatives of speech, fatic metacommunication, establishing, maintaining and disconnecting of speech contact.

Матеріал надійшов 03.09.2012.

УДК 81'37:81'42(=111)+(=162):303.622

Куранова С. І.

СЕМАНТИКО-РОЛЬОВИЙ АНАЛІЗ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПУБЛІЧНОМУ ІНТЕРВ'Ю (КОНТРАСТИВНЕ СПІВСТАВЛЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

У статті здійснено семантико-рольовий аналіз інтерв'ю у зіставному аспекті, визначено характерні для дискурсу конкретної мовної особистості семантико-рольові конфігурації. Розглянуто використання в дискурсах інтерв'ю семантичних одиниць, що є мовними відповідниками учасників ситуації (семантичні ролі).

Ключові слова: семантичні ролі, семантико-рольові конфігурації, дискурс, мовна особистість.

Проблема параметрів мовної особистості є однією з найбільш актуальних у сучасній комунікативній лінгвістиці та психолінгвістиці. Вперше для наукового опису мовної особистості застосовується методика семантико-рольового аналізу відповідного дискурсу, в нашому випадку — публічного інтерв'ю. Висунуто гіпотезу, що повторення конфігурацій семантичних ролей, вживаних у дискурсі певної мовної особистості, є провідною характеристикою змісту такого дискурсу і, відповідно, особливістю мовленнєвої діяльності конкретної мовної особистості.

Семантичні дослідження останніх десятиліть ХХ — початку ХХІ ст. характеризуються тенденцією до створення комунікативної граматики, або комунікативної теорії мови. Таким тенденціям відповідають дослідження типових семантико-рольових конфігурацій, які використовуються в дискурсах різних мов.

Системне уявлення про семантичні ролі було окреслено у 60–70 рр. ХХ ст. і пов'язане зі створенням граматики відмінків Ч. Філмора та теорією діатез О. О. Холодовича [12, 496–530; 13]. Семантичні ролі досліджували також Дж. Андерсен, Ю. Д. Апресян, В. В. Богданов, В. З. Дем'янков, О. В. Падучева, Г. Г. Почепцов та ін. [1–2; 4; 9–10; 14–15]. Значним внеском стала також розроблена Р. де Бограндом когнітивна модель текстового світу («ідеальні» уявлення про когнітивні єдності, конфігурації понять, що існують у мисленні споживача тексту), що ставить за мету описати ядро змісту окремого тексту [16]. Таким чином, визначені універсальні для різних мов предикати та семантичні ролі як семіологічні конфігурації типів речень. П. В. Зернецький запропонував типологію понять і відношень між ними, в результаті вживання якої з'являється уявлення лише про частину значень тексту, а з цієї частини носій мови може здобути залишко-